

ВІДГУК офіційного опонента

на дисертацію Герасименка Романа Валерійовича "Державне регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій в умовах цифрової трансформації", поданої до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Актуальність обраної теми досліджень.

Вагомість регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій обумовлена рядом чинників, серед яких основними є: процеси інтеграції до європейської спільноти, які обумовлюють необхідність створення умов для сільських жителів, що відповідатимуть європейським стандартам, розвитку бізнес сфери на селі, що передбачає формування, в першу чергу правового економіко-правового, підґрунтя; необхідність створення умов для рівномірного та всебічного розвитку території України, зокрема приділення додаткової уваги сільській місцевості, на основі найбільш повного використання економічного потенціалу окремих регіонів та країни в цілому. Особливого значення питання регулювання соціально-економічного розвитку села набуває в умовах децентралізації влади, передачі органам місцевого самоврядування вагової частини повноважень, а також ресурсів та відповідальності.

У зв'язку з цим, дисертаційне дослідження, в якому зроблено спробу науково-практичних обґрунтування рекомендацій щодо державного регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій в умовах цифрової трансформації, є актуальним.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Обґрунтованість висунутих пошукувачем наукових положень підкріплюється глибоким аналізом та узагальненням теоретичного та практичного досвіду, залученими і опрацьованими офіційними статистичними матеріалами і літературними джерелами з фахових питань та використанням отриманих результатів в практичній діяльності органів державного управління.

Обґрунтованим слід вважати тлумачення сутності державного стратегічного планування сільських територій, під яким слід розуміти діяльність з розробки стратегії соціально-економічного розвитку територій з метою забезпечення їх сталого розвитку. На основі напрацювань закордонних вчених уточнено поняття: стійкого розвитку сільських територій як процесу якісних змін у соціальній сфері, що супроводжується розширенням відтворенням у сільському господарстві, позитивними демографічними тенденціями та збереженням екологічно-територіальної цілісності на ареалі сільських поселень та селищних територій. Уточнено трактування сутності мотиваційного механізму державного регулювання

соціально-економічного розвитку сільських територій, що полягає у створенні умов, а також активізації детермінантів, що дозволяють задовольняти потреби сільських мешканців у підвищенні якості життя та суб'єктів сільської економіки.

Цікавою є пропозиція дисертанта щодо удосконалення структури системного підходу як методологічної основи дослідження державного регулювання розвитку сільських територій, який реалізується через генетичний (проявляється у пошуку як успадкованих елементів у сільському розвитку, і у мінливості під впливом різних умов), структурно-функціональний (яскраво виражений проявом головної функції існування сільських поселень – розвитком виробничої та ресурсної бази створення надійної продовольчої системи держави) та відтворювальні аспекти (передбачає вивчення закономірностей розвитку сільських територій під впливом різних зовнішніх стимулів соціальної та економічної сфер за фазами простого та розширеного відтворення).

Достатньо обґрунтованою слід вважати модель державного регулювання сільських територій на основі технологічного підходу, яка передбачає створення «цифрової екосистеми» підприємств сільського господарства, в основі якої: впровадження інтелектуальних датчиків у засоби виробництва: апаратуру, обладнання, виробничі лінії тощо; роботизація виробничого процесу: витіснення трудових ресурсів із заміною їх на роботизовані верстати та виробничі лінії; перехід на аутсорсинг у частині зберігання даних та проведення обчислень; наскрізна автоматизація та інтеграція виробничих та управлінських процесів в єдину інформаційну систему; формування аналітики на підставі сукупного обсягу отриманих даних (структурованої та неструктурованої інформації); реалізація концепції «безпаперового діловодства» у вигляді оцифрування всієї технічної документації та застосування електронного документообігу; моделювання виробничих процесів, систем, об'єктів та виробів з використанням цифрових технологій; автоматизація процесів замовлень сировини і витратних матеріалів, і навіть поставки готової продукції споживачеві у вигляді спеціалізованих сервісів, виключаючи велику систему посередників; використання технологій безпілотного транспорту у логістиці підприємства, у т. ч. для доставки товарів; застосування методів віддаленого контролю та організації процесів виробництва за допомогою мобільних технологій; перехід на торгові онлайн-майданчики для реалізації готової продукції та надання послуг.

Основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації, викладені в дисертації, є достатньою мірою обґрунтованими, логічними і послідовними.

Достовірність результатів і новизна досліджень, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Дослідження виконано відповідно до наукової теми Національного університету цивільного захисту України «Розробка механізмів державного

управління соціально-економічною сферою та її галузями в контексті забезпечення безпеки українського суспільства» (ДР № 0118U001007). Достовірність висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, забезпечена знанням і творчим використанням наукової методології та застосуванням сучасних методів проведення досліджень.

У дисертації вперше:

- розроблено модель державного регулювання сільських територій на основі технологічного підходу, яка передбачає створення «цифрової екосистеми» підприємств сільського господарства, в основі якої: впровадження інтелектуальних датчиків у засоби виробництва: апаратуру, обладнання, виробничі лінії тощо; роботизація виробничого процесу: витіснення трудових ресурсів із заміною їх на роботизовані верстати та виробничі лінії; перехід на аутсорсинг у частині зберігання даних та проведення обчислень; наскрізна автоматизація та інтеграція виробничих та управлінських процесів в єдину інформаційну систему; формування аналітики на підставі сукупного обсягу отриманих даних (структурованої та неструктурованої інформації); реалізація концепції «безпаперового діловодства» у вигляді оцифрування всієї технічної документації та застосування електронного документообігу; моделювання виробничих процесів, систем, об'єктів та виробів з використанням цифрових технологій; автоматизація процесів замовлень сировини і витратних матеріалів, і навіть поставки готової продукції споживачеві у вигляді спеціалізованих сервісів, виключаючи велику систему посередників; використання технологій безпілотного транспорту у логістиці підприємства, у т. ч. для доставки товарів; застосування методів віддаленого контролю та організації процесів виробництва за допомогою мобільних технологій; перехід на торгові онлайн-майданчики для реалізації готової продукції та надання послуг;

удосконалено:

- типологію етапів планування державної стратегії розвитку сільської території, що на відміну від діючої передбачає наступні етапи, а саме: визначення цілей розвитку сільської території (при її формуванні встановлюють якісні параметри середовища проживання та затверджують перелік кількісних та якісних орієнтирів економічного розвитку сільської території); аналіз зовнішнього середовища (оцінюються основні соціально-економічні показники: загальний ВВП, стан інвестиційного середовища та рівень розвитку, наявність різних загроз, рівень інфляції та перспективи економічного зростання); складання портфолію сільської території; напрями розвитку сільської території; планування (виявлення особливостей сільської території); розробка стратегії та її реалізація; остаточний аналіз ефективності та результативності запланованого процесу планування (реалізується після завершення всіх заходів, передбачених у стратегії);

- класифікацію детермінант соціально-економічного розвитку сільських територій шляхом доповнення та уточнення змісту окремих з них, а саме: економічні детермінанти (формують якість життя сільського населення, джерел доходів суб'єктів сільського розвитку формують якість життя сільського населення, джерел доходів суб'єктів сільського розвитку); соціальні детермінанти (формують поведінку мешканців та їхню задоволеність благоустроєм); територіальні детермінанти (пов'язані зі ступенем розселення людей); детермінанти ефективного територіального управління (будується на підготовці службовців сільських територіальних структур, організації процесів сільського адміністративного менеджменту);

- структуру системного підходу як методологічної основи дослідження державного регулювання розвитку сільських територій, який реалізується через генетичний (проявляється у пошуку як успадкованих елементів у сільському розвитку, і у мінливості під впливом різних умов), структурно-функціональний (яскраво виражений проявом головної функції існування сільських поселень – розвитком виробничої та ресурсної бази створення надійної продовольчої системи держави) та відтворювальні аспекти (передбачає вивчення закономірностей розвитку сільських територій під впливом різних зовнішніх стимулів соціальної та економічної сфер за фазами простого та розширеного відтворення);

- пріоритетні напрями державного регулювання стійкого розвитку сільських територій (економічний, соціальний, екологічний, демографічний та правовий), а також визначено та включено складові, що забезпечують процеси цифрової трансформації: в економіці – забезпечення ІТ-інфраструктурою та цифровізації виробництва; у соціальній сфері – забезпечення ІТ-інфраструктурою та цифрової трансформації життєзабезпечення населення; в екології – освоєння цифрових технологій, що зменшують забруднення навколишнього середовища та обсяг відходів; у нормативно-правовому напрямі – створення та розвиток інформаційно-консультаційних центрів, у т. ч. подолання інформаційної ізоляції населення;

дістали подальшого розвитку:

- понятійно-категорійний апарат дослідження шляхом: тлумачення сутності державного стратегічного планування сільських територій; уточнення поняття стійкого розвитку сільських територій; трактування сутності мотиваційного механізму державного регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій; формулювання авторського поняття «цифрова трансформація сільських територій»;

- теоретичні підходи до узагальнення зарубіжних досліджень з питань еволюції та державного регулювання стійкості розвитку сільських територій з виділенням найбільш значних напрямів робіт з урахуванням актуальності, а саме: дослідження національних проблем аграрного сектору та розвитку сільських територій; оцінка факторів та умов розвитку, у тому числі виявлення загроз для розвитку сільських територій;

формування національних характеристик з розглядом поточних проблем у сільській місцевості; моделювання розвитку сільських територій на основі соціально-організаційних технологій («соціального фермерства», поєднання економічної життєздатності з енергією та охороною навколишнього середовища, та забезпеченням соціальних пілг); розробка енергетичних стратегій розвитку сільських територій на основі відновлюваної енергії, біоенергії, оптимального використання води та земельних ресурсів;

- розвиток підходів до дослідження державного регулювання розвитку сільських територій, а саме: процесний підхід (пов'язаний із сприйняттям мотиваційного механізму державного регулювання розвитку сільських територій як процесу); синергетичний підхід (дозволяє скоординувати реалізацію проектів – мотиваторів соціально-економічного саморозвитку через ефект синергії всіх адміністративно-територіальних рівнів та рівнів аграрної економіки); інституційний підхід (дає можливість враховувати позаекономічні фактори державного регулювання розвитку сільських територій: демографічні, природно-кліматичні, географічні, політичні та вплив метаекономічних тенденцій).

Значення роботи для науки і практики та шляхи використання результатів дослідження.

У дисертаційній роботі сформульовані теоретичні положення та обґрунтовані практичні рекомендації, що спрямовані на державне регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій в умовах цифрової трансформації. Основні ідеї та висновки дослідження доведено до конкретних положень, методик та рекомендацій. Вони можуть бути використані в практичній діяльності державними органами управління, органами місцевої влади та місцевого управління, підприємствами, громадськими організаціями.

Міністерством економіки України прийнято до впровадження запропоновані детермінанти соціально-економічного розвитку сільських територій (довідка про впровадження № 5715-03/8365-09 від 14.12.2023 р.). Практичні розробки використані Асоціацією науковців України при реалізації пріоритетних напрямів державного регулювання стійкого розвитку сільських територій (довідка про впровадження № 01-46/3 від 18.01.2024 р.).

Теоретичні положення, сформульовані рекомендації та пропозиції були використані в навчальному процесі Національного університету цивільного захисту.

Оцінка оформлення дисертації та змісту автореферату.

Дисертація та автореферат оформлені згідно з вимогами МОН України. Зміст дисертаційної роботи логічний, виклад матеріалу послідовний і достатньою мірою розкритий. Основні положення дисертаційної роботи викладено в 8 наукових працях, загальним обсягом 4,1 обл.-вид. арк.

Зміст автореферату повністю ідентичний основним положенням дисертації.

Недоліки і побажання:

1. В дисертації зазначено, що сільською територією є земний простір за межами урбанізованих територій, що населений людьми й характеризується спільністю яких-небудь ознак. Аналізуючи поняття сільських територій, автор не визначився з основними складовими елементами, що до нього входять та їх характеристиками.

2. На с. 97 при визначенні специфіки мотиваційного механізму на різних фазах відтворення зазначено, що у фазі відтворення «обмін» серед заходів відтворення продукції сільської економіки є стимулювання системи логістики й збуту (зокрема агромаркетинг). У розвиток зазначеного питання потрібно було вказати маркетинг сільських територій.

3. У другому розділі проведено аналіз функціонування механізму сталого розвитку соціальної сфери села на основі комплексу зв'язків та відносин відповідних їм організаційно - економічних форм і методів управління розвитком села. При цьому потрібно було визначити групи зазначених організаційно - економічних форм і методів управління розвитком села.

4. У третьому розділі дисертації визначено напрями удосконалення державного регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій в умовах цифрової трансформації. Потрібно було зазначені напрями побудувати у відповідності до основних напрямів державної підтримки виробництва сільськогосподарської продукції.

5. Автором вірно зазначено, що засоби державного бюджету на фінансування заходів розвитку сільських територій передбачається диференціювати по групах суб'єктів залежно від рівня дотаційності бюджетів регіонів та інших критеріїв. При цьому, однак, не приділено уваги такому заходу по розвитку житлового будівництва в сільській місцевості і забезпеченню доступним житлом молодих сімей і молодих фахівців як іпотечне кредитування.

Загальний висновок.

Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також значну практичну цінність сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота Герасименка Романа Валерійовича "Державне регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій в умовах цифрової трансформації" відповідає вимогам МОН України, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління, та відповідає «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. за № 567 зі змінами, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня

кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент,
професор кафедри економічної теорії,
інтелектуальної власності та
публічного управління,
Поліського національного університету,
д.держ.упр., професор

Н.В. Дацій

